

اصول قانون اساسی

در تونظرات شورای نگهبان

عنوان

اصل یکصد و شصت و چهارم

شماره مسلسل: ۱۳۹۶۰۰۹۰

تاریخ: ۱۳۹۶/۰۹/۲۰

پژوهشکده شورای نگهبان

شناسنامه

عنوان:

اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان

اصل یکصد و شصت و چهارم

تدوین:

محمد فتحی

ناظر علمی:

کاظم کوهی

شماره مسلسل: ۱۳۹۶۰۰۹۰

تاریخ انتشار: ۱۳۹۶/۰۹/۲۰

فهرست مطالب

- ۲..... اصل یکصد و شصت و چهارم
- ۲..... ۱- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی
- ۲..... ۱-۱. لایحه اختیارات و وظایف رئیس قوه قضائیه
- ۲..... ۲-۱. طرح رسیدگی به صلاحیت قضات
- ۳..... ۳-۱. لایحه نظارت بر رفتار قضات
- ۵..... ۴-۱. طرح آیین دادرسی جرایم نیروهای مسلح و دادرسی الکترونیکی
- ۵..... ۲- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران
- ۶..... ۳- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان
- ۱-۳. نظریه تفسیری شماره ۰۴۴۸ مورخ ۱۳۶۹/۴/۲۳ شورای نگهبان
در پاسخ به استفسار رئیس قوه قضائیه نسبت به تعیین متعلق استثنای
مندرج در اصل ۱۶۴ قانون اساسی..... ۶
- ۷..... ۴- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی
- ۷..... ۵- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان

اصل یکصد و شصت و چهارم

مصوب ۱۳۶۸: قاضی را نمی‌توان از مقامی که شاغل آن است بدون محاکمه و ثبوت جرم یا تخلفی که موجب انفصال است به طور موقت یا دائم منفصل کرد یا بدون رضای او محل خدمت یا سمتش را تغییر داد مگر به اقتضای مصلحت جامعه با تصمیم رئیس قوه قضائیه پس از مشورت با رئیس دیوان عالی کشور و دادستان کل. نقل و انتقال دوره‌ای قضات بر طبق ضوابط کلی که قانون تعیین می‌کند صورت می‌گیرد.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): قاضی را نمی‌توان از مقامی که شاغل آنست بدون محاکمه و ثبوت جرم یا تخلفی که موجب انفصال است به طور موقت یا دائم منفصل کرد یا بدون رضای او محل خدمت یا سمتش را تغییر داد مگر به اقتضای مصلحت جامعه با تصویب اعضای شورای عالی قضایی به اتفاق آراء. نقل و انتقال دوره‌ای قضات بر طبق ضوابط کلی که قانون تعیین می‌کند صورت می‌گیرد.

۱- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱-۱. نظر شماره ۴۱۵۶ مورخ ۱۳۷۱/۱۱/۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه اختیارات و وظایف رئیس قوه قضائیه مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۲۰ مجلس شورای اسلامی

۱-۱-۱- به لحاظ اینکه عموم ماده واحده^(۱) شامل «تبصره قانون شرایط انتخاب قضات دادگستری مصوب اردیبهشت ۱۳۶۱» می‌شود و ذیل تبصره مذکور مخالف اصل ۱۶۴ قانون اساسی که در شورای بازنگری اصلاح شده است می‌باشد، فلذا عموم این ماده، خلاف اصل ۱۶۴ شناخته شد.

۲-۱. نظر شماره ۷۵/۲۱/۱۵۴۹ مورخ ۱۳۷۵/۱۲/۲۱ شورای نگهبان در خصوص طرح رسیدگی به صلاحیت قضات مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۷ مجلس شورای اسلامی

۱. ماده واحده- کلیه وظایف و اختیاراتی که در قوانین مختلف برای شورای عالی قضایی منظور شده به رئیس قوه قضائیه محول می‌شود.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۹ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده واحده- از تاریخ تصویب این قانون کلیه وظایف و اختیاراتی که در قوانین مختلف برای شورای عالی قضایی منظور شده به استثناء موضوع تبصره ذیل ماده واحده قانون شرایط انتخاب قضات مصوب ۱۳۶۱/۲/۱۴ به رئیس قوه قضائیه محول می‌شود.

۱-۲-۱- تشکیل محکمه عالی انتظامی قضات به صورتی که در ماده (۱)^(۱) آمده است، مغایر اصل ۱۶۴ قانون اساسی شناخته شد و سایر مواد نیز که مبتنی بر آن است اشکال دارد. البته اشکالات خاصی هم دارد.

۳-۱. نظر شماره ۸۹/۳۰/۴۱۹۰۶ مورخ ۱۳۸۹/۱۲/۲۸ شورای نگهبان در خصوص لایحه نظارت بر رفتار قضات^(۳) مصوب ۱۳۸۹/۱۲/۴ مجلس شورای اسلامی

۱-۳-۱- نظر به اینکه اطلاق عبارت ذیل ماده (۵)^(۳) ظهور در این دارد که رئیس قوه قضائیه با تحقق موارد مقرر در اصل ۱۶۴ قانون اساسی نیز نتواند نسبت به تغییر سِمَت قضات مذکور اقدام نماید، مغایر اصل مزبور شناخته شد.

۱. ماده ۱- رسیدگی به صلاحیت قضاتی که صلاحیت آنان طبق موازین شرعی و قانونی از ناحیه مقامات مصرحه در این قانون مورد تردید است از طریق محکمه عالی انتظامی قضات صورت می‌گیرد. ترکیب اعضای محکمه به شرح زیر است:

الف- رئیس قوه قضائیه

ب- رئیس دیوان عالی کشور

ج- رئیس شعبه اول دادگاه عالی انتظامی قضات.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۷۶/۲/۱۷ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده ۱- رسیدگی به صلاحیت قضاتی که صلاحیت آنان طبق موازین شرعی و قانونی از ناحیه مقامات مصرحه در این قانون مورد تردید است از طریق محکمه عالی انتظامی قضات که متشکل از سه نفر قضات گروه (۸) خواهد بود صورت می‌گیرد. عزل و نصب این قضات با رئیس قوه قضائیه است.

۲. گفتنی است این لایحه ابتدا با عنوان «لایحه تشکیلات دادسرا و دادگاه عالی و نظارت انتظامی بر رفتار قضایی» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۳. ماده ۵- رئیس، مستشاران و عضوهای معاون دادگاه‌های مذکور از بین قضات دارای بالاترین پایه قضایی توسط رئیس قوه قضائیه منصوب می‌شوند و باید حداقل دارای بیست و پنج سال سابقه کار قضایی باشند و در ده سال اخیر خدمت قضایی خود، محکومیت انتظامی درجه سه و بالاتر نداشته باشند. این قضات را نمی‌توان بدون تمایل آنان تغییر داد.

تبصره- رؤسای شعب دادگاه‌های عالی و عالی تجدیدنظر در بالاترین گروه شغلی و مستشاران و عضو معاون دادگاه‌های مذکور به ترتیب در یک گروه و دو گروه پایین‌تر قرار می‌گیرند.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۹۰/۱/۲۸ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

بند آخر ماده (۵) به شرح ذیل اصلاح گردید:

«این قضات را به جز موارد مشمول اصل یکصد و شصت و چهارم (۱۶۴) قانون اساسی نمی‌توان بدون تمایل آنان تغییر داد.»

۱-۳-۲- فصل پنجم از جهت اینکه مشخص نیست آیا صلاحیت «دادگاه عالی رسیدگی به صلاحیت» شامل اختیارات رئیس قوه قضائیه در اصول ۱۵۸ و ۱۶۴ قانون اساسی می‌شود یا خیر و نیز فرق این دادگاه با دادگاه عالی قبلی در چیست، ابهام وجود دارد؛ پس از رفع ابهام، اظهار نظر می‌گردد.^(۱)

۱. فصل پنجم - رسیدگی به صلاحیت قضات

ماده ۴۴- رسیدگی به صلاحیت قضاتی که صلاحیت آنان طبق موازین شرعی و قانونی از ناحیه مقامات مصرح در این قانون مورد تردید قرار گیرد، با «دادگاه عالی رسیدگی به صلاحیت قضات» است. صلاحیت قاضی می‌تواند توسط یکی از مقامات ذیل مورد تردید قرار گیرد:

۱- رئیس قوه قضائیه

۲- رئیس دیوان عالی کشور

۳- دادستان کل کشور

۴- رؤسای شعب دادگاه عالی و تجدیدنظر آن

۵- دادستان انتظامی قضات

۶- رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح نسبت به قضات آن سازمان.

مصوبه اصلاحی مورخ ۱۳۹۰/۱/۲۸ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

متن زیر به عنوان تبصره ذیل ماده (۴۴) الحاق می‌گردد:

تبصره- اعمال این ماده نافی اختیارات رئیس قوه قضائیه مندرج در اصول یکصد و پنجاه و هشتم (۱۵۸) و یکصد و شصت و چهارم (۱۶۴) قانون اساسی نیست.

نظر شماره ۹۰/۳۰/۴۲۱۷۴ مورخ ۱۳۹۰/۲/۱۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه نظارت بر رفتار قضات مصوب ۱۳۹۰/۱/۲۸ مجلس شورای اسلامی:

در ماده (۴۴)، ایجاد چنین حقی برای این دادگاه، مغایر اصول ۱۵۸ و ۱۶۴ قانون اساسی است. همچنین ابهام این شورا راجع به فرق این دادگاه با دادگاه عالی قبلی رفع نگردیده و ابهام مزبور همچنان به قوت خود باقی است.

مصوبه اصلاحی مورخ ۱۳۹۰/۴/۲۸ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

یک تبصره به عنوان تبصره (۱) به ماده (۴۴) اضافه و تبصره آن به عنوان تبصره (۲) منظور می‌گردد:

تبصره ۱- این دادگاه فقط به صلاحیت قضاتی که صلاحیت آنها مورد تردید قرار گرفته است رسیدگی می‌کند و سایر موارد در صلاحیت دادگاه عالی انتظامی قضات است.

نظر شماره ۹۰/۳۰/۴۳۰۴۴ مورخ ۱۳۹۰/۵/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه نظارت بر رفتار قضات مصوب ۱۳۹۰/۴/۲۸ مجلس شورای اسلامی:

علی‌رغم رفع ابهام به عمل آمده در ماده (۴۴)، تشکیل «دادگاه عالی رسیدگی به صلاحیت قضات» مغایر اصل ۱۶۴ قانون اساسی است؛ چرا که اگر رأی این دادگاه مشورتی باشد، اختیارات رئیس قوه قضائیه را مقید می‌کند و اگر لازم‌الاجراء باشد، خارج از دو طریق تعیین‌شده در اصل مذکور است.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۹۰/۷/۱۷ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

۴-۱. نظر شماره ۹۳/۱۰۲/۱۲۹۴ مورخ ۹۳/۴/۷ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین دادرسی جرایم نیروهای مسلح و دادرسی الکترونیکی مصوب ۱۳۹۲/۱۱/۲۹ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی

۱-۴-۱- تبصره ماده (۳)،^(۱) از این حیث که مشخص نیست آیا تغییر سِمَت یا محل خدمت قضات سازمان با رعایت اصل ۱۶۴ قانون اساسی انجام می پذیرد یا خیر، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام، اظهار نظر خواهد شد.

۱-۴-۲- در ماده (۱۷)،^(۲) تفویض اختیار از سوی رئیس قوه قضائیه، مغایر اصل ۱۵۸ قانون اساسی شناخته شد. همچنین اطلاق صدور ابلاغ مأموریت موقت از سایر استان ها، مغایر اصل ۱۶۴ قانون اساسی می باشد. به علاوه در تبصره این ماده، منوط نمودن تأمین قضات مورد نیاز از میان قضات دادگاه کیفری یک یا تجدیدنظر استان مربوط به پیشنهاد رئیس سازمان قضایی، مغایر بند (۳) اصل ۱۵۸ قانون اساسی شناخته شد.

۲- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه های مصوب هیئت وزیران

→

تبصره (۲) به شرح ذیل اصلاح می گردد:

تبصره ۲- رئیس قوه قضائیه در صورت تأیید رأی قطعی این دادگاه، دستور اجرای آن را صادر می نماید.

۱. ماده ۳- رئیس سازمان قضایی علاوه بر ریاست اداری و نظارت بر کلیه سازمان های قضایی استان ها، ریاست شعبه اول دادگاه تجدیدنظر نظامی استان تهران را نیز بر عهده دارد و می تواند یک نفر قائم مقام و به تعداد لازم معاون داشته باشد.

تبصره- ایجاد تشکیلات قضایی و اداری در سازمان قضایی و انتصاب قضات سازمان و تغییر سِمَت یا محل خدمت آنان به تشخیص رئیس قوه قضائیه است.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۹۳/۵/۱۹ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

تبصره ماده (۳) به شرح زیر اصلاح می شود:

تبصره- ایجاد تشکیلات قضایی و اداری در سازمان قضایی و انتصاب قضات سازمان و همچنین تغییر سِمَت یا محل خدمت آنان با رعایت اصل یکصد و شصت و چهارم (۱۶۴) قانون اساسی به تشخیص رئیس قوه قضائیه است. رئیس سازمان قضایی می تواند پیشنهادهای خود را در موارد مزبور به رئیس قوه قضائیه ارائه نماید.

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل یکصد و پنجاه و هشتم، شماره ۱-۲۴-۲.

۳- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان

۳-۱. نظریه تفسیری شماره ۰۴۴۸ مورخ ۱۳۶۹/۴/۲۳ شورای نگهبان در پاسخ به استفسار رئیس قوه قضائیه نسبت به تعیین متعلق استثنای مندرج در اصل ۱۶۴ قانون اساسی

شماره: م/۵۶۳۹/۱

تاریخ: ۱۳۶۹/۴/۱۴

حضرت آیت الله محمدی گیلانی «دام تأییداته العالیه»

دبیر محترم شورای نگهبان

خاطر مبارک مستحضر است که در بحث‌های بازنگری قانون اساسی، این جانب اصرار داشتم که ابهام از اصل یکصد و شصت و چهارم برداشته شود و پیشنهاد مشخص این بود که پس از پایان جمله اول اصل، کلمه «یا بدون رضای او» جداگانه به شکل جمله مستقل بیاید که تغییر محل خدمت یا سِمَت، متعلق مُستثانه باشد و به هر دلیل پذیرفته نشد.^(۱) دستور فرمایید نظر تفسیری آن شورای محترم را نسبت به قید و استثناء که آیا به جمله اخیر می‌خورد یا به همه، ابلاغ فرمایند.

محمد یزدی

رئیس قوه قضائیه

شماره: ۰۴۴۸

تاریخ: ۱۳۶۹/۴/۲۳

حضرت آیت الله آقای حاج شیخ محمد یزدی

ریاست محترم قوه قضائیه

عطف به نامه شماره م/۵۶۳۹/۱ مورخ ۱۳۶۹/۴/۱۴، موضوع سؤال در جلسه روز سه‌شنبه نوزدهم تیرماه ۱۳۶۹ شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت. نظر تفسیری شورا به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

۱. برای اطلاع بیشتر در این خصوص، بنگرید به: صورت مشروح مذاکرات شورای بازنگری قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، تهران، اداره کل امور فرهنگی و روابط عمومی مجلس شورای اسلامی، ج ۳، جلسه ۴۱، صص ۱۶۷۴ تا ۱۶۷۷.

«استثناء مندرج در اصل ۱۶۴ قانون اساسی (مگر به اقتضای مصلحت جامعه با تصمیم رئیس قوه قضائیه پس از مشورت با رئیس دیوان عالی کشور و دادستان کل) صرفاً ناظر به جمله دوم اصل یعنی عبارت (یا بدون رضای او محل خدمت یا سِمَتش را تغییر داد) می‌باشد و ارتباطی به جمله صدر اصل ندارد.»

قائم‌مقام دبیر شورای نگهبان

حسین مهرپور

۴- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی

۵- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان

امام خمینی (ره):

و از شورای محترم نگهبان می‌خواهم و توصیه می‌کنم، چه در نسل حاضر و
چه در نسل های آینده که با کمال وقت و قدرت و ظایف اسلامی و ملی خود
را ایا تحت تاثیر هیچ قدرتی واقع نشوند و از قوانین مخالف با شرع مطهر و
قانون اساسی بدون هیچ ملاحظه ای جلوگیری نمایند.

(صحیفه امام ج ۲۱، ص ۴۲۲)

آدرس: تهران، خیابان شهید سپهبد قمری،
کوچه شهید دهقانی نیا (خسرو سابق)، پلاک ۱۲
صندوق پستی: ۱۴۶۳ - ۱۳۱۴۵
تلفکس: ۰۲۱ - ۸۸۳۲۵۰۴۵
info@shora-rc.ir
www.shora-rc.ir